

Een nieuwe negentiende-eeuwse vindplaats van *Callitriche cophocarpa* Sendtn. in Nederland

H.D. Schotsman

(Laboratoire de Phanérogamie, Paris)

Enkele jaren geleden heb ik, op grond van een anatomische studie van *Callitriche*-vruchten, voor het eerst met zekerheid kunnen aantonen dat *C. cophocarpa* Sendtn. vroeger in Nederland voorkwam (Schotsman, 1980). De vindplaatsen, gelegen bij Dordrecht (1848, 1849) en bij Meppel (1930), werden ook gepubliceerd in de Atlas van de Nederlandse Flora (Weeda, 1980).

Bij het onderzoek aan herbariummateriaal voor de volgende delen van de Atlas heb ik nogmaals speciaal op deze soort gelet. Voor zover dit mogelijk was zijn van enige aanvankelijk niet met zekerheid te determineren *Callitriche*-exemplaren anatomische preparaten van de vruchten gemaakt. Het resultaat is dat een derde Nederlandse vindplaats van *C. cophocarpa* kan worden vermeld en wel uit de omgeving van Kampen.

Het materiaal omvat drie vellen uit de collectie van de KNBV, aanwezig in het Rijksherbarium te Leiden. De exemplaren van twee vellen zijn in 1849 verzameld door W.G. Top in het 'Broek bij Kampen'. Het derde vel, zonder jaartal, is afkomstig uit het herbarium van R. Bondam met als vindplaats 'Kampen'. Alle planten waren gedetermineerd als *C. stagnalis*.

E.J. Weeda (schrift. meded.) berichtte mij dat de plant uit Bondams herbarium een duplicaat kan zijn uit de collectie van Top, verzameld in 1849. In datzelfde jaar werd namelijk de tweede editie van hun 'Flora Campensis' uitgegeven (Bondam & Top, 1849), waarin onder nr. 148 (p. 17) is opgenomen: '*C. stagnalis* Scop. in slooten in het broek'.

Weeda neemt aan dat het broek het best kan worden gelokaliseerd in het IVON-hok L6.52.

Ik bestudeerde deze *Callitriche*'s voor het eerst in 1956 en beschouwde toen de gegeven determinatie als 'onzeker'. Het materiaal draagt weinig vruchten en de meeste lijken niet geheel rijp of hebben slechts drie ontwikkelde mericarpen. Daardoor ontbrak mij in die jaren elk bruikbaar kenmerk om tot een goede determinatie te komen.

Bij het recente anatomische onderzoek is het echter duidelijk geworden dat de planten tot *C. cophocarpa* behoren. De vorm en de afmetingen van de dwarse doorsneden vertonen het voor deze soort karakteristieke beeld. Het pericarp is al gedeeltelijk platgedrukt, maar hier en daar zijn de details nog te zien, onder andere de hoge volumineuze exocarp-cellen, de vaak hoge cellen in de commissurale groef en de weinig of niet gespecialiseerde vleugelcellen van de mericarpen.

In de preparaten afkomstig van het materiaal van Top werden ook enkele coupes van een *C. platycarpa*-vrucht gevonden. Hieruit blijkt dat exemplaren of populaties van de beide soorten door elkaar groeiden. Het is de eerste keer dat ik dit bij Nederlands materiaal heb kunnen vaststellen.

In hetzelfde jaar dat Top *C. cophocarpa* bij Kampen vond, verzamelde Van Hoven de soort bij Dubbeldam (Dordrecht). Wij weten dus nu dat in 1849 deze *Callitriche* op twee ver uiteengelegen plaatsen van het Fluviaatiele district voorkwam. Beide liggen in een riviermondingsgebied. De plaats van de meest recente vondst – Meppel 1930 – is hemelsbreed niet ver van Kampen verwijderd, maar bevindt zich ongeveer op de grens van het Drents en het Hafdistrict. Volgens Weeda zal het biotoop in het waterrijke gebied van Meppeler Diep en Reest echter veel overeenkomst hebben vertoond met dat van de andere twee vindplaatsen.

Tenslotte mag ik er op wijzen, dat in het eerder genoemde artikel (Schotsman, 1980) een fout is geslopen in het onderschrift van fig. 1. Bij a – c en d – f moet in plaats van lengtedoorsnede worden gelezen: dwarsdoorsnede.

Literatuur

Bondam, R. & W.G. Top, 1849. *Flora Campensis*, 2e ed. Kampen.

Schotsman, H.D., 1980. *Callitriche cophocarpa* Sendtn. in *Nederland. Gorteria* 10 (4), p. 69-73.

Weeda, E.J., 1980. *Callitriche cophocarpa* Sendtn., in J. Mennema, A.J. Quené-Boterenbrood & C.L. Plate, *Atlas van de Nederlandse Flora* 1. Amsterdam.

A new 19th century locality of *Callitriche cophocarpa* Sendtn. in the Netherlands

Three sheets in the collection of the KNBV in the Rijksherbarium, Leiden, thus far doubtfully named, have been identified as *C. cophocarpa*. This identification is based on anatomical characters of the fruit. The plants are collected near Kampen in the 19th century. It is the third locality of the species in the Netherlands.